

تأثیر نظارت همگانی بر افزایش احساس امنیت در جامعه*

دکتر علی بنی اسدی**

دکتر سیمین حسینیان***

چکیده

زمانی در کشور امنیت ایجاد می‌شود که امنیت روانی وجود داشته باشد. امنیت روانی ناشی از احساس امنیت است و احساس امنیت نمایشی از تلاش همگانی برای اداره جامعه سالم است. هدف از این پژوهش، بررسی تأثیر نظارت همگانی بر افزایش احساس امنیت در جامعه است. روش تحقیق، پیمایشی، و جامعه آماری شهروندان تهرانی ۱۵ سال به بالا را در بر گرفته است که به شیوه نمونه برداری تصادفی خوشه‌ای، مناطق ۱۲، ۷، ۵، ۲ و ۱۸ از مناطق بیست و دوگانه تهران انتخاب شد و سپس در درون هر یک از مناطق منتخب به شیوه نمونه‌گیری در دسترس (سه‌میه-ای) به تفکیک تعداد ۳۵۰ نفر (در مجموع ۱۷۵۰ نفر شهروند) به‌عنوان نمونه آماری، مورد بررسی قرار گرفت. ابزار سنجش، پرسشنامه محقق‌ساخته (با پایایی (۰,۸۶) بود که با روش پرس‌وجو (مصاحبه) با شهروندان مناطق مربوط، کسب اطلاعات شد. داده‌ها با روش‌های آمار توصیفی و استنباطی (ضریب همبستگی، آزمون ویل کاکسون، آزمون کالموگراف، اسمیرنوف) و با کمک برنامه‌های spss و Excel مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها اعلام کرد که نظارت همگانی، اهرم مثبت و مؤثری است که با توسل به آن، رضایت‌مندی افراد جامعه از بعد امنیت و آسایش، جامعه‌پذیری فعالانه و مثبت‌آحاد اجتماع، ظهور و شکوفایی پدیده «اعتماد متقابل» در جامعه، تعامل گسترده مردم با پلیس، مسئولیت‌پذیری و مشارکت‌جویی، شهروندان، تضمین سلامت و تکامل ساختار شخصیت افراد جامعه محقق و تأمین می‌گردد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد به‌منظور شناخت و تغییر شاخصهای تأثیرگذار بر نظارت همگانی، بررسی علمی انجام گیرد تا بدین‌وسیله، پلیس با آگاهی از چگونگی عملکرد و خدمات ابواب جمعی خود، بتواند در تأمین نظم، استقرار و نگهداری امنیت منطقه و جامعه پرتوان و ساعی باشد.

واژگان کلیدی

نظارت همگانی، احساس امنیت، جامعه، نیروی انتظامی و پلیس

مقدمه

نیروی انتظامی به‌عنوان بخش مهمی از نظام سیاسی کشور، وظیفه خطیر تأمین امنیت داخلی را برعهده دارد. این نیرو از جمله ارگانهای خدمت‌رسانی به آحاد جامعه به‌منظور تأمین امنیت تلقی می‌گردد. بررسی رابطه متقابل این سازمان با مردم از آن جهت حائز اهمیت است که اگر ارتباط موجود بین سازمانهای خصوصی و مردم، بیشتر بر پایه پیشبرد اهداف اقتصادی باشد، ارتباط بین مردم و نیروی انتظامی به دور از دیدگاه‌های اقتصادی خواهد بود؛ زیرا این نهاد موظف به دفاع از حقوق اجتماعی و امنیتی آحاد ملت است. عدم شناخت مسائل و مشکلات موجود، سبب نارضایتی و ناخشنودی مردم از هر سازمان می‌شود. به‌علاوه، مردم به‌عنوان محور اساسی امنیت اجتماعی به‌شمار می‌آیند؛ بنابراین مشارکت هر چه بیشتر افراد جامعه می‌تواند نیروی انتظامی را در رسیدن به این هدف یاری رساند. به‌همین منظور آگاهی از نظر مردم در تحقق چنین هدفی از اهمیت زیادی برخوردار است تا از این طریق بتوان

* این مقاله در تاریخ ۱۳۸۶/۶/۲۵ دریافت شد و در تاریخ ۱۳۸۶/۸/۱ تصویب گردید.

** عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی و مدیر عامل مؤسسه مطالعات و پژوهشهای علمی - کاربردی استان سمنان

*** عضو هیئت علمی دانشگاه الزهراء

امکان مشارکت هر چه بهتر افراد جامعه را در فرایند حفظ امنیت اجتماعی فراهم کرد. در هر نظام اجتماعی، فرایند جامعه‌پذیری، مهمترین راه برای تداوم زندگی جمعی و همکاریهای مورد نیاز برای آن است. فرد از این طریق یاد می‌گیرد که چگونه خود را با هنجارها و ارزشهای جامعه در موقعیتهای مختلف وفق دهد. «نظارت اجتماعی در واقع به بسط فراگرد اجتماعی شدن اطلاق می‌شود. این نظارت به روشها و وسایلی راجح است که در جامعه به کار بسته می‌شود تا افراد را وادارند که خودشان را با چشمداشت‌های یک گروه یا جامعه خاص تطبیق دهند» (کوئن، ۳۷۴، ص ۱۴۵).

«به تمام فرایندهایی که به وسیله آنها جامعه و گروه‌های تشکیل‌دهنده آن، رفتار اعضای خود را به طرف هم‌نوايي با هنجارهای گروهی تحت نفوذ قرار می‌دهند، نظارت اجتماعی گفته می‌شود» (خسرنجات، ۱۳۶۹، ص ۱۴۱).

مرور ادبیات موضوع

امنیت به‌عنوان یکی از شاخصهای مهم توسعه، مستلزم همکاری همه نهادها و سازمانهای اجتماعی و نیز شهروندان یک جامعه است. لذا تعامل میان نیروی انتظامی به‌عنوان بخش مهمی از ساختار حکومتی (که وظیفه ایجاد آرامش و امنیت داخلی را بر عهده دارد) با مردم از اهمیت خاصی برخوردار است. اساس این نظریه بر تعامل سازمان با محیط اجتماعی استوار است. هر سازمانی یک سیستم محسوب می‌شود و هر سیستم اجتماعی دو بعد مهم دارد:

الف) ساختار اجتماعی

ب) کارکرد اجتماعی

ساختار اجتماعی شامل «اجزاء، اجزای فرعی، شغلها و نقشهاست» (علاقمند، ۱۳۷۶، ص ۲۶). کارکرد اجتماعی نقشی است که یک عضو، یک جزء از حیات اجتماعی در درون ساخت جزئی یا کلی آن ایفا می‌کند (بیرو، ۱۳۶۶، ص ۳۵۹). هر سیستمی از دو جهت قابل بررسی است: از نظر فراگردها و ساختار درونی و از سوی دیگر از نظر چگونگی تعامل با عوامل خارج از سازمان.

هر سازمانی، کارکردهایی دارد که باید همه تلاش خود را در جهت دستیابی به اهداف مورد نظر صرف کند. «حد و مرز سازمان بسته نیست بلکه هر سازمان با محیط خود دارای کنش و واکنش متقابل است. به این مجموعه از سازمانها سیستمهای باز گفته می‌شود. سازمان از محیط خود اطلاعات، مواد، افکار تازه، منابع مالی و افرادی برای اشتغال به‌صورت درون‌داد دریافت می‌کند» (علاقمند، ۱۳۷۹، ص ۲۹). «بر طبق رویکرد سیستمی باز، سازمان، داده‌های گوناگونی را از محیط خود دریافت می‌کند» (صبوری، ۱۳۷۸، ص ۱۷۱). به‌علاوه هر سازمان، برون‌دادی دارد. «حاصل کار سیستم یا سازمان که در اشکال مختلف به محیط بر می‌گردد، برون‌داد نامیده می‌شود» (علاقمند، ۱۳۷۹، ص ۲۹).

همچنین یک مسئله بسیار مهم در هر سازمان و سیستم، فراگرد بازخورد است. «معنای بازخورد این است که سازمان با کسب اطلاعات درباره نتایج کار خود در فراگرد فعالیتهای خود تجدید نظر به‌عمل می‌آورد یا با دریافت اطلاعات تازه از محیط، خود را با تغییرات و نیازمندیهای محیط سازگار می‌سازد» (علاقمند، ۱۳۷۹، ص ۳۰).

بازخورد به دو نوع قابل تقسیم است: بازخورد منفی و بازخورد مثبت. بازخورد منفی، بازخورد کاهنده انحراف است. این نوع بازخورد به حفظ ثبات و تداوم سیستم کمک می‌کند (میلر، ۱۳۷۷). این نوع بازخورد با چگونگی عملکرد مأموران

نیروی انتظامی قابل ارتباط است. در بازخورد مثبت «به جای حفظ ثبات سیستم موجب بهبود آن می شود» (میلر، ۱۳۷۷). این نوع بازخورد به میزان واکنش و استقبال مردم از برنامه های انتظامی مربوط می شود.

«اگر سازمانها در فرایند سازش با محیط ناتوان بمانند و نتوانند خود را با تغییرات و محیط وفق دهند، بقای آنها دستخوش تهدید قرار خواهد گرفت... کارکنان و اعضای سازمان باید خود را با شرایط جدید وفق دهند؛ چون در غیر این صورت، عملکرد خوبی نخواهند داشت» (رابیز، ۱۳۷۴، ص ۲۰). لذا «اگر یک سازمان یا اعضای آن می خواهند در صحنه رقابت بمانند و عملکرد قابل قبول و اثربخشی داشته باشند، باید مفهوم واژه را درک کنند» (رابیز، ۱۳۷۴، ص ۲۱۸).

یکی از دیدگاه های تاریخی بر این نکته مهم تأکید می ورزد که: «عملکرد گذشته هر سازمان، عملکرد آینده را پیش بینی می کند» (میچل، ۱۳۷۷، ص ۴۸۲). بی شک بررسی عملکرد نیروی انتظامی می تواند این نهاد مهم را در دستیابی بهتر به اهداف خویش یاری رساند.

در تحقیقات خوشفر (۱۳۸۰)، انصاری (۱۳۸۲)، نصیب (۱۳۸۴) و صادقی (۱۳۸۴) مشخص گردید که مشارکت و احساس مسئولیت مردم، باعث اعمال نظارت و کنترل دقیق مردم، چه به شکل رسمی و سازمان یافته و چه به صورت غیر رسمی و فردی، خواهد شد. همین پذیرش مشارکت مردمی و اعمال نظارت دقیق و صحیح آن، مشروعیت و مقبولیت نیروی انتظامی را در نظر مردم تقویت و تحکیم می بخشد و نهادینه می کند که ارمغان چنین دستاوردی، همانا افزایش احساس امنیت در جامعه است.

هدف از این پژوهش، بررسی تأثیر نظارت همگانی بر افزایش احساس امنیت در جامعه بوده است.

از این رو فرضیه های زیر مطرح شد:

۱. نظارت همگانی، رضایت مندی افراد جامعه را از بُعد امنیت و آسایش فراهم می آورد.
۲. نظارت همگانی، جامعه پذیری فعالانه و مثبت آحاد اجتماع را به دنبال دارد.
۳. نظارت همگانی، سبب ظهور و شکوفایی پدیده اعتماد متقابل در جامعه می گردد.
۴. نظارت همگانی، موجب تعامل گسترده مردم با پلیس می گردد.
۵. نظارت همگانی، مسئولیت پذیری و مشارکت جویی شهروندان را به دنبال دارد.
۶. نظارت همگانی، موجب سلامت و تکامل ساختار شخصیت افراد جامعه می شود.

روش تحقیق

روش تحقیق، پیمایشی (زمینه یاب)، و جامعه آماری شهروندان تهرانی ۱۵ سال به بالا را در بر گرفته است که به شیوه نمونه برداری خوشه ای - تصادفی، مناطق ۲، ۵، ۷، ۱۲، ۱۸ از مناطق بیست و دوگانه تهران انتخاب شدند و سپس در درون هر یک از مناطق منتخب به شیوه نمونه گیری در دسترس (سه میه ای) به تفکیک تعداد ۳۵۰ نفر (در مجموع ۱۷۵۰ نفر شهروند) به عنوان نمونه آماری، مورد بررسی قرار گرفتند. ابزار سنجش، پرسشنامه محقق ساخته (با پایایی ۰/۸۶) بود که از طریق پرس و جو (مصاحبه) با شهروندان مناطق مربوط، توسط تیمهای پرسشگری کارآزموده کسب اطلاعات گردید. داده ها با روشهای آماری توصیفی (شاخصهای مرکزی و پراکندگی، خطای معیار) و استنباطی (ضریب همبستگی، آزمون ویل کاکسون، آزمون کالموگراف اسمیرنوف) و نیز با کمک برنامه های spss و Excel مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

لودج (۱) ضریب همبستگی بیه مت غیرها و شاخص آماری و نظارت همگانی

متغیر	شاخص آماری	ضریب همبستگی
فراهم آوردن رضایت‌مندی افراد جامعه از بعد امنیت و آسایش	نظارت همگانی	value = ۰۸،۱
به‌دنبال داشتن جامعه‌پذیری فعالانه و مثبت آحاد اجتماع	نظارت همگانی	value = ۲۵،۱
ظهور و شکوفایی پدیده اعتماد متقابل در جامعه	نظارت همگانی	value=۱۵،۱
تعامل گسترده مردم با پلیس	نظارت همگانی	value= ۰۱،۱
به‌دنبال داشتن مسئولیت‌پذیری و مشارکت‌جویی شهروندان	نظارت همگانی	value = ۰۸،۱
سلامت و تکامل ساختار شخصیت افراد جامع	نظارت همگانی	value=۲۱،۱

$P < ۰۰۱،۰$

جدول (۱) ضرایب همبستگی متغیرهای تحقیق و نظارت همگانی را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج با توجه به اینکه مقدار ضریب همبستگی محاسبه‌شده، همگی در سطح معنی‌داری ۰۰۱،۰ و در مقایسه آن با مقدار بحرانی جدول، بزرگتر است، می‌توان قضاوت کرد که بین متغیرها و شاخص آماری، همبستگی معنی‌داری وجود دارد.

لودج (۲): نتایج آزمون z - k پاسخهای شهروندان در محورهای ششگانه

متغیرها	Value	D	K-z
فراهم آوردن رضایت‌مندی افراد جامعه از بعد امنیت و آسایش	۰۰۰،۰	۰۳۵۶	٪۹۰۱
به‌دنبال داشتن جامعه‌پذیری فعالانه و مثبت آحاد اجتماع	۰۰۰،۰	۰۳۵۶	۵۸۰،۱
ظهور و شکوفایی پدیده اعتماد متقابل در جامعه	۰۰۰،۰	۰۳۵۶	۴۱۳،۱
تعامل گسترده مردم با پلیس	۰۰۰،۰	۰۳۶۴	۱۱۱،۱
به‌دنبال داشتن مسئولیت‌پذیری و مشارکت‌جویی شهروندان	۰۰۰،۰	۰۳۵۲	۱۰۱،۱
سلامت و تکامل ساختار شخصیت افراد جامعه	۰۰۰،۰	۰۳۵۶	٪۹۹۲

جدول (۲)، نتایج آزمون کالموگراف اسمیرنوف در ارتباط با متغیرهای تحقیق و نظارت همگانی را نشان می‌دهد. بر- اساس این نتایج و با توجه به مقدار k -Z و مقدار D و مقدار p - value و همچنین توزیع پاسخ‌دهندگان در چهارگروه از خیلی کم تا خیلی زیاد با اطمینان حداقل ۹۵٪ می‌توان نتایج پژوهش را قضاوت کرد.

لودج (۳): مشخصه آزمون یو-کاکسون؛ دیدگاه بیه شهروندان در موضوعات ششگانه

متغیرها	Value	D	K-z
فراهم آوردن رضایت‌مندی افراد جامعه از بعد امنیت و آسایش	۷۲،۲	۰۰،۰	۱۱۲
به‌دنبال داشتن جامعه‌پذیری فعالانه و مثبت آحاد اجتماع	۸۴،۲	۰۰،۰	۶،۹۹

۱۲۸	۰۰،۰	۶۴،۲	ظهور و شکوفایی پدیده اعتماد متقابل در جامعه
۲،۹۱	۰۰،۰	۵۱،۲	تعامل گسترده مردم با پلیس
۵،۹۵	۰۰،۰	۶۴،۲	به‌دنبال داشتن مسئولیت‌پذیری و مشارکت‌جویی شهروندان
۷،۸۴	۰۰،۰	۵،۲	سلامت و تکامل ساختار شخصیت افراد جامعه

$P > 0.05$

جدول (۳)، نتایج آزمون ویل کاکسون در ارتباط با متغیرهای تحقیق و نظارت همگانی را نشان می‌دهد. براساس نتایج این آزمون، Z (آماره آزمون) از مقدار بحرانی بزرگتر است. با توجه به p -Value که بزرگتر از 0.05 است، می‌توان نتایج پژوهش را قضاوت کرد.

بنابراین با توجه به جدولها نتایج، حاکی از این است که:

۱. نظارت همگانی، رضایت‌مندی افراد جامعه را از بُعد امنیت و آسایش فراهم می‌آورد.
۲. نظارت همگانی، جامعه‌پذیری فعالانه و مثبت آحاد اجتماع را به‌دنبال دارد.
۳. نظارت همگانی، سبب ظهور و شکوفایی پدیده اعتماد متقابل در جامعه می‌گردد.
۴. نظارت همگانی، موجب تعامل گسترده مردم با پلیس می‌گردد.
۵. نظارت همگانی، مسئولیت‌پذیری و مشارکت‌جویی شهروندان را به‌دنبال دارد.
۶. نظارت همگانی، موجب سلامت و تکامل ساختار شخصیت افراد جامعه می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌ها اعلام کردند که نظارت همگانی اهرم مثبت و مؤثری است که با توسل به آن، رضایت‌مندی افراد جامعه از بُعد امنیت و آسایش، جامعه‌پذیری فعالانه و مثبت آحاد اجتماع، ظهور و شکوفایی پدیده «اعتماد متقابل» در جامعه، تعامل گسترده مردم با پلیس، مسئولیت‌پذیری و مشارکت‌جویی شهروندان و تضمین سلامت و تکامل ساختار شخصیت افراد جامعه تأمین می‌گردد که با یافته‌های خوشفر (۱۳۸۰)، انصاری (۱۳۸۲)، نصیب (۱۳۸۴) و صادقی (۱۳۸۴) همسو است. می‌توان گفت که یکی از مهمترین نیازهای انسان در همه جوامع و اعصار مختلف، نیاز به امنیت و آرامش است. حکومتها در تحقق این مهم در هر جامعه‌ای با توجه به وضعیت و ویژگیهای خاص خود با ایجاد سازمانها و نهادهایی، سعی دارند این نیاز را برای مردم برطرف کنند و نسبت به تأمین امنیت عمومی همت گمارند.

در کشور ما نیروی انتظامی در کنار سایر ارگانهای مسئول، مسئولیت خطیر برقراری امنیت عمومی را عهده دار است و با فعالیتهای گونه‌گون خود در فراهم کردن محیطی امن توأم با آسایش فردی برای اقشار مختلف اجتماعی نقش دارد. بی‌شک این نیرو زمانی با موفقیت خواهد توانست به این هدف برسد و به‌گونه‌ای شایسته به آن جامعه عمل پوشاند که مشارکت فعال آحاد جامعه و نیز نهادهای مختلف را در پی داشته باشد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد به‌منظور شناخت و تغییر شاخصهای تأثیرگذار بر نظارت همگانی، بررسی علمی انجام گیرد تا بدین وسیله پلیس با آگاهی از چگونگی عملکرد و خدمات ابواب جمعی خود، بتواند در تأمین نظم، استقرار و نگهداری امنیت منطقه و جامعه، پرتوان و ساعی باشد.

منابع و مأخذ فارسی

۱. بیرو، آلن، (۱۳۶۶) فرهنگ علوم اجتماعی، باقر ساروخانی، کیهان
۲. خضرنجات، حمید. (۱۳۶۹) مفاهیم جامعه شناسی، دانشگاه شیراز
۳. خوشفر، غلامرضا (۱۳۸۰)، نقش امنیت در تحقق قانون‌گرایی در جامعه، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۴۳ و ۱۴۴
۴. کوئن، بروس. (۱۳۷۴) درآمدی بر جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، فرهنگ معاصر.
۵. میچل، ترنس آر. (۱۳۷۷) مردم در سازمانها، ترجمه حسین شکرکن، انتشارات رشد، تهران.
۶. میلر، کاترین. (۱۳۷۷) ارتباطات سازمانی، ترجمه آذر قبادی، انتشارات سازمان مدیریت صنعتی، تهران.
۷. مقدمه‌ای بر امنیت و مؤلفه‌های آن، فصلنامه دانشگاه علوم انتظامی، پیش شماره ۱، ۱۳۷۸، ص ۴۲.
۸. مؤذن جامی، محمد هادی فصل‌نامه دانشگاه علوم انتظامی، پیش شماره ۲، ۱۳۷۸، ص ۸۴.
۹. نقش مشارکت مردمی در تقویت اجتماعی.

منابع و مأخذ انگلیسی

1. H. Goldstein, on further Developing problem oriented policing ... in Crime prevention studies, Vol.15(2003) p.21.
2. H.Coldstein, problem Oriented policing, cited in J.knustsson, problem oriented policing in crime prevention studies, Vol.15(2003) p.1.

